

Nr 41

Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens växtsortnämnd m. m.; given Stockholms slott den 12 februari 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

INGEMUND BENGTTSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ett statligt organ, statens växtsortnämnd, inrättas den 1 juli 1971. Inrättandet av nämnden förutsätts i förslag till växtförädlarrättslag som Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för justitiedepartementet beslutat förelägga riksdagen. Vidare föreslås att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag till nämndens verksamhet av 1 000 kr.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 12 februari 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LID-BOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *anslag till statens växtsortnämnd m. m.* och anför.

Inledning

Den 9 november 1962 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sex sakkunniga för att utreda och avge förslag rörande skyddet av växtförädlingsprodukter och därmed sammanhängande frågor. Utredningen¹, som antog namnet växtförädlingskyddsutredningen, har den 5 maj 1969 avlämnat betänkandet (SOU 1969: 15) Växtförädlarrätt.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren, Svea hovrätt, statskontoret, riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, näringsfrihetsombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, Nordiska rådets svenska delegation, Stockholms rådhusrätt, statens centrala frökontrollanstalt, statens plantskolenämnd, lantbrukshögskolan, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, skogs- och lantbruksakademien, skogsbruksutredningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges utsädesförening, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska arbetsgivarföreningen, Institutet för skogsförbättring, Institutet för växtforskning och kyllagring, Institutet för växtförädling av frukt och bär, Kooperativa förbundet, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska föreningen

¹ Betänkandet är undertecknat av landshövdingen Allan Nordenstam, ordförande, professorn Harald Esbo, justitierådet Torwald Hesser, direktören Fritz Tryggveson, patenträttsrådet Claës Uggla och professorn Erik Åkerberg i egenskap av sakkunniga samt direktören Mats Blom, kanslirådet Stig Johansson, disponenten Allan Loftenius och konsuln Widar Weibull i egenskap av experter.

för industriellt rättsskydd, Svenska lantmännens riksförbund, Svenska patentombudsforeningen, Svenska plantskolornas riksförbund, Sveriges fröhandlareförening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges potatisodlares riksförbund, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Nord-Rose, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Aktiebolaget Findus, Hillehøgs fröaktiebolag, J. E. Ohlsens Enke aktiebolag och W. Weibull aktiebolag. Algot Holmberg & Söner AB har inkommit med skrivelse.

På föredragningen av chefen för justitiedepartementet har Kungl. Maj:t tidigare i dag beslutat att till riksdagen skall avlätas proposition (prop. 1971: 40) med förslag till växtförädlarrättslag.

I Sverige har statsmakterna sedan länge gett ekonomiskt stöd åt växtförädlingen. Däremot saknas möjligheter till privaträttsligt skydd för växtförädlingsprodukter. År 1961 har emellertid undertecknats en internationell konvention för skydd av växtförädlingsprodukter, vilken bygger på systemet med privaträttsligt skydd. Konventionen har trätt i kraft år 1968.

Propositionen med förslag till lag om växtförädlarrätt syftar till att ge växtförädlarna det i konventionen förutsatta skyddet och att göra det möjligt för Sverige att ansluta sig till konventionen. Förädlaren av en växtsort eller den till vilken hans rätt övergått skall enligt förslaget kunna genom registrering få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja sorten (växtförädlarrätt). I propositionen förutsätts att som registreringsmyndighet inrättas ett nytt organ, statens växtsortnämnd.

Grundläggande förutsättningar för växtförädlarrätt är enligt propositionen att växtsorten skiljer sig från annan sort som blivit känd föredagen för registreringsansökningen, att den är likformig och beständig samt att den åsatts en godtagbar benämning. Registreringsförfarandet ordnas som ett förprövningssystem, dvs. växtsortnämnden undersöker om skyddsförutsättningarna är uppfyllda. Granskningen kompletteras med ett kungörelse- och invändningsförfarande. Vid registrering av växtförädlarrätt registreras även sortbenämningen.

Kostnaderna för registreringsmyndighetens verksamhet och för den provodling som behövs för att fastställa om förutsättningar för skydd är för handen skall i princip täckas genom avgifter av dem som söker och förvärvar växtförädlarrätt.

Växtförädlarrätt innebär enligt propositionen ensamrätt för sortinnehavaren att yrkesmässigt framställa och marknadsföra förökningsmaterial av sorten samt i vissa fall också att yrkesmässigt använda sorten för framställning av förökningsmaterial av annan sort. Däremot ger växtförädlarrätten i princip inte ensamrätt att framställa konsumtionsvara. I fråga om prydnadsväxter innefattar rätten också användandet av plantor eller delar av plantor som förökningsmaterial för yrkesmässig framställning av snittblommor eller annat material för prydnadsändamål.

Ensamrätten kan inskränkas genom regler om tvångslicens. Sådan licens kan meddelas av domstol om marknaden inte förses med förökningsmaterial av skyddad sort på skäliga villkor och i den omfattning som med hänsyn till folkhushållet eller annat allmänt intresse finns påkallat. Den som uppsåtligen gör intrång i annans växtförädlarrätt döms enligt förslaget till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas bara efter angivelse och om åtal av särskilda skäl finns påkallat från allmän synpunkt. Skadeståndsskyldighet inträder vid intrång i växtförädlarrätt, även om detta skett utan uppsåt eller oaktsamhet.

Propositionen innehåller vidare bl. a. bestämmelser om s. k. konventionsprioritet, om överföring av registreringsansökan och av registrering, om användande av sortbenämning, om efterkontroll av skyddad sort, om hävande av registrering som skett i strid mot skyddsförutsättningarna samt om s. k. ombudstvång.

Utredningen

Växtförädlingskyddsutredningen föreslår att växtförädlarrätt förvärvas genom registrering hos en särskild myndighet. Till detta organs uppgifter bör i första hand höra de frågor som har direkt samband med registreringsförfarandet. Bland dessa frågor ingår att ta emot och granska ansökningar om växtförädlarrätt och att med ledning av ansökningshandlingarna preliminärt pröva om sorten uppfyller uppställda biologiska krav. Vidare ingår bland uppgifterna att infor dra yttrande om sortens biologiska egenskaper från sakkunniga organ samt att preliminärt pröva den föreslagna sortbenämningen och inhämta yttrande över förslaget från sakkunnigt organ. Registreringsorganet skall utföra den slutliga prövningen av ansökan om växtförädlarrätt. Härutöver kommer åtgärder för fortlöpande kontroll av att en skyddad sort behåller sina karakteristiska egenskaper. Organet skall vidare svara för uppbörd av avgifter samt utfärda de bestämmelser som blir nödvändiga. Förteckning över sorter som prövats och godkänts i fråga om sin lämplighet för odling i Sverige bör utges genom nämndens försorg.

Utredningen föreslår åtgärder för att förhindra att rättsskyddet utnyttjas på ett sätt som står i strid med det allmännas intresse i fråga om spridningen och prissättningen av en viss sort. Dessa åtgärder innebär framför allt en rätt att erhålla tvångslicens och en reglering med begränsningar i vissa fall av möjligheten att erhålla medelstilldelning från växtförädlingsfonden. Det bör enligt utredningen ankomma på registreringsmyndigheten att även övervaka marknadsföringen av utsäde.

Utredningen påpekar att i ärende angående ansökan om växtförädlarrätt måste så gott som undantagslöst praktiska prov med material av sorten utföras för att få utrett om sorten uppfyller de biologiska förut-

sättningarna för skydd, dvs. att sorten är ny samt tillräckligt homogen och stabil. Prov i dessa avseenden utförs redan nu av statens centrala frökontrollanstalt i samband med den prövning som förekommer innan en sort tas upp i rikssortlistan. Även uppgiften att utföra praktiska prov med sorter för vilka växtförädlarrätt söks bör anförtros åt frökontrollanstalten, där expertis på aktuella områden redan finns. Proven bör i allmänhet kunna utföras av anstalten själv. I speciella fall bör denna anlita andra sakkunniga institutioner. Det förhållandet att alla sorter för vilka rättsskydd söks överlämnas till ett enda organ för undersökning bör enligt utredningens mening vara ägnat att effektivisera denna och skapa underlag för en enhetlig bedömning.

Utredningen framhåller att praktiska och statsfinansiella skäl talar för att ett redan verksamt statligt organ bör anförtros uppgiften att vara registreringsmyndighet i växtförädlarrättsärenden. Valet står närmast mellan patent- och registreringsverket samt originalutsädesnämnden. Patentverket är dock mindre lämpligt eftersom verket saknar biologisk sakkunskap. Originalutsädesnämnden har till uppgift såväl att bedöma frågan om en sorts självständighet, dvs. nyhet, homogenitet och stabilitet, som att ta ställning till sortens odlingsvärde. Redan nu förekommer alltså hos nämnden en prövning av de biologiska egenskaper som blir föremål för bedömning i ärenden om växtförädlarrätt.

Utredningen anser att det ligger nära till hands att ett och samma organ får hand om både rättsskyddsfrågan och odlingsvärdesfrågan. Då originalutsädesnämnden redan har hand om den sistnämnda frågan, finner utredningen det därför naturligt att nämnden får hand även om rättsskyddsfrågan. Tyngdpunkten i nämndens arbete ligger visserligen i att ta ställning till det ekonomiska värdet hos en sort, medan däremot i rättsskyddssammanhang undersökningen koncentreras till frågan om sortens särskiljbarhet från andra sorter. Detta problem kan dock lösas genom att nämnden får tillgång till behövliga experter.

Utredningen anser det vara en praktisk ordning att samma organ får hand såväl om registreringen av växtförädlarrättsärenden som den ekonomiska värderingen av nya sorter. Mot detta finner utredningen att det möjligen kan invändas att organet först kan komma att godkänna en ny sort för rättsskydd och därefter, med tillämpning av regler om tvingande sortlista, avslå begäran om sortens upptagande i rikssortlistan och alltså förhindra sortens spridning i riket. Konventionen tillåter dock att utnyttjandet av en sort för vilken rättsskydd meddelats kan begränsas av hänsyn till det allmännas intresse. Hit måste anses höra intresset av att spridningen av mindervärdiga sortnyheter förhindras eller begränsas. Det kan enligt utredningens mening inte möta något sakligt hinder att tillämpningen av sådana begränsningsregler förläggs till registreringsmyndigheten.

De arbetsuppgifter som blir förenade med registreringsförfarandet

kommer att väsentligt öka nämndens nuvarande verksamhet. Enligt utredningens mening kräver inte dessa uppgifter tillsammans med de nuvarande ärendena att nämnden organiseras om till ett statligt verk med fast anställd personal. Nämnden bör i stället byggas ut med experter från skilda biologiska områden. Med hänsyn till beskaffenheten hos de ärenden som nämnden skall handlägga och den betydelse utgången i ärendena kan få för den enskilde anser utredningen det vara av vikt att nämnden får en sådan sammansättning att den kommer att stå helt fri gentemot den praktiska växtförädlingen och helt ojävig i förhållande till dem som kan tänkas uppträda såsom sökande. Nämnden bör kallas statens växtsortnämnd. I likhet med vad som gäller för originalutsädesnämnden bör växtsortnämnden stå under tillsyn av lantbruksstyrelsen.

I fråga om kostnaderna framhåller utredningen att storleken av de kostnader som uppkommer för det allmänna vid genomförandet av ett privaträttsligt system blir väsentligen beroende av antalet ansökningar om växtförädlarrätt som kommer att prövas. Enligt utredningens mening bör ett stort antal arter av lantbruks- och trädgårdsväxterna tas med i systemet redan från lagstiftningens ikraftträdande. En anslutning till växtförädlarkonventionen medför sannolikt också att utländska förädlare kommer att i betydligt större utsträckning än hittills intressera sig för den svenska marknaden och söka rättsskydd för sina produkter i Sverige. Växtsortnämnden kommer därför med stor säkerhet att redan från början få ta emot ansökningar om växtförädlarrätt i inte obetydlig omfattning. Med stöd av erfarenheter från andra länder som genomfört privaträttsligt skydd beräknar utredningen att antalet ansökningar kan komma att uppgå till mellan 100 och 200 per år.

Utredningens förslag medför kostnader för det allmänna även genom att vissa nya uppgifter kommer att åvila lantbruksstyrelsen, statens centrala frökontrollanstalt och sortprovningens verksamheten. Utredningen beräknar att arvoden och övriga kostnader för växtsortnämndens verksamhet kommer att uppgå till omkring 90 000 kr. per år. Om Sverige ansluter sig till växtförädlarkonventionen, uppstår skyldighet för Sverige att bidra till de för växtunionen gemensamma kostnaderna.

I fråga om lantbruksstyrelsen antar utredningen att ökningen inte blir av någon större betydelse. För frökontrollanstalten, som avses ha hand om de praktiska proven och undersökningen av de sorter för vilka rättsskydd söks, kommer det nya systemet att medföra vidgade uppgifter. Vissa arter av prydnadsväxter samt av bärväxterna och fruktträden, vilka förut ej varit föremål för officiell provning, skall inordnas i systemet. Förlägger anstalten de praktiska proven för dessa arter till annan institution måste denna institution också erhålla ökade resurser. De sammanlagda kostnaderna för provning av sorter och rapportering av provningsresultaten beräknas till 15 000 kr. per år. Det biträde i fråga om provningen av nyhets-, homogenitets- och stabilitetsfrågor som annan insti-

tution såsom lantbrukshögskolan och statens växtskyddsanstalt kan komma att lämna anstalten kan ej få sådan omfattning att det är nödvändigt räkna med att dessa institutioner behöver ökade resurser.

De nämnda kostnaderna för statsverket bör enligt utredningens mening i den mån de hänför sig till administrationen av växtförädlarrätts-systemet i princip helt bestridas av rättsinnehavarna genom avgifter. Kostnaderna som är förenade med värdeprovnings av växtsorter bör däremot liksom hittills i viss utsträckning stanna på statsverket med hänsyn till det jordbrukspolitiska intresset att höja växtodlingens effektivitet. Under de första åren efter systemets genomförande kan avgifter inte beräknas flyta in i den utsträckning att kostnaden för växtsortnämndens verksamhet helt täcks. Visst statsbidrag bör därför anvisas till växtsortnämnden för att övergångsvis täcka det väntade underskottet. Utredningen beräknar att för nämndens verksamhet bör för första verksamhetsåret anvisas ett förslagsanslag av 50 000 kr.

Enligt utredningens förslag till lag om växtförädlarrätt skall sökanden erlägga ansökningsavgift och skall för meddelad växtförädlarrätt för varje kalenderår räknat från det år ansökan om växtförädlarrätt bifallits erlägga årsavgift. Avgifternas storlek bör fastställas av Kungl. Maj:t. I fråga om årsavgifter bör Kungl. Maj:t äga förordna att ett eller flera av de första åren skall vara avgiftsfria.

Remissyttrandena

Utredningens förslag i fråga om organisationen av registreringsorganet tillstyrks av *statskontoret, patent- och registreringsverket, statens centrala frökontrollanstalt* och *Riksförbundet Landsbygdens folk*.

Riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan och *Sve- riges potatisodlares riksförbund* föreslår annan organisation. Riksrevisionsverket och riksförbundet ifrågasätter om det behövs ett särskilt fristående organ för att sköta registreringsfrågorna. Verket anser att uppgiften bör ankomma på frökontrollanstalten.

Lantbruksstyrelsen delar utredningens uppfattning att ett redan verksamt statligt organ bör anförtros uppgiften som registreringsmyndighet men ifrågasätter om uppdraget skall läggas på en för endast detta ändamål inrättad organisatorisk enhet. Styrelsen föreslår att den själv får överta växtsortnämndens uppgifter med hänsyn till att den har med administrativa och botaniska frågor väl förtrogen sakkunskap. Växtsortnämnden behövs ändå som ett till styrelsen knutet beredande och rådgivande organ. Nämndens ställningstaganden kommer härigenom att bilda underlag för de avgöranden som fattas av styrelsen. Om denna organisationsform inte väljs anser styrelsen att nämndens kansli bör knytas till styrelsen. En mindre förstärkning av styrelsen behövs om förslaget bifalls.

Även *lantbrukshögskolan* anser att det vore mera rationellt att låta lantbruksstyrelsen utgöra registreringsmyndighet.

Utredningens förslag i fråga om kostnader och avgifter har av de remissinstanser, som yttrat sig i frågan, fått olika mottagande. *Statens centrala frökontrollanstalt* har inte något att erinra mot kostnadsberäkningarna för växtsortnämndens verksamhet. Enligt *statens plantskolenämnd* har utredningen inte tillräckligt beaktat det ökade medelsbehov som uppkommer för de institutioner som skall pröva och identifiera växtnyheter för statens växtsortnämnd. Liknande synpunkter framförs av *lantbrukshögskolan*. *Statskontoret* anser att kostnadsberäkningen inte är tillräckligt specificerad för att ställning skall kunna tas i frågan. *Riksrevisionsverket* finner att det beräknade medelsbehovet för växtsortnämndens verksamhet förefaller lågt.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser det mindre lämpligt att kostnaderna för nämndens verksamhet helt skall täckas av ansöknings- och årsavgifter från växtförädlarna. Riksförbundet anser att systemet kan befaras verka hämmande på registrering av sorter som förädlaren inte kan vänta sig några större intäkter av på grund av att försäljningen av utsäde av växtslaget är liten. Det är därför knappast rimligt med en fast registrerings- och årsavgift oberoende av växtartens betydelse. De nämnda avgifterna bör därför vara differentierade.

Departementschefen

De förslag till bl. a. växtförädlarrättslag som tidigare i dag anmälts av chefen för justitiedepartementet förutsätter att ett nytt organ, statens växtsortnämnd, inrättas den 1 juli 1971 med uppgift att handha de i lagen nämnda registreringsuppgifterna m. m.

Jag har tidigare kortfattat redovisat innehållet i förslaget till växtförädlarrättslag. Vidare har jag redogjort för det förslag till organisation av registreringsverksamheten, som lagts fram av växtförädlingskyddsutredningen.

Originalutsädesnämnden har i dag till uppgift att bedöma frågan om självständighet, dvs. nyhet, homogenitet och stabilitet hos lantbruks-, köks- och grönyteväxter samt att ta ställning till en sorts odlingsvärde, dvs. det ekonomiska värdet hos sorten. Nämnden bestämmer vilka sorter som skall förklaras som rikssorter och därmed vara berättigade att statsplomberas. För att en sort skall få tas in i rikssortlistan fordras bl. a. att sorten i fråga vid prövning i praktiskt viktiga avseenden visat sig vara lämplig för svensk växtodling samt visat sådana morfologiska och andra egenskaper att den kan anses såsom självständig sort. Hos originalutsädesnämnden förekommer alltså redan en prövning av samtliga de biologiska egenskaper som blir föremål för bedömning i ärenden angående växtförädlarrätt.

Då originalutsädesnämnden redan har hand om odlingsvärdesbedömningen, finner jag liksom utredningen naturligt att nämnden också får hand om frågan om rättsskydd. Mot att samma organ får svara för såväl registreringen av växtförädlarrättsärenden som den ekonomiska värderingen av nya sorter kan möjligen invändas att organet först kan komma att godkänna en ny sort för rättsskydd och därefter avslå begäran om sortens upptagande i rikssortlistan och alltså förhindra sortens spridning i riket. Konventionen tillåter emellertid att utnyttjandet av en sort för vilken rättsskydd meddelats kan begränsas av hänsyn till det allmännas intresse. Hit måste anses höra intresset av att spridningen av mindervärdiga sortnyheter förhindras eller begränsas. Att tillämpningen av sådana av statsmakterna fastställda begränsningsregler förläggs till registreringsmyndigheten bör inte möta något hinder.

De arbetsuppgifter som blir förenade med växtförädlarrättssystemet skulle komma att väsentligt öka originalutsädesnämndens verksamhet. Ett nytt organ i vilket originalutsädesnämnden uppgår bör därför inrättas den 1 juli 1971. Detta bör benämnas statens växtsortnämnd. Utformningen av nämndens organisation bör ankomma på Kungl. Maj:t. Jag vill dock nämna att jag räknar med att nämnden skall delas i två avdelningar, en för odlingsvärdesfrågor och en för växtförädlarrättsfrågor, med gemensam ordförande. Till nämnden bör knytas ett kansli i enlighet med utredningens förslag. Eftersom detta blir av liten omfattning bör det förläggas till redan befintlig myndighet.

Vad gäller kostnaderna för växtförädlarrättssystemet anser jag att dessa i princip skall täckas av avgifter från rättsinnehavarna. Under en kortare övergångstid efter systemets genomförande kan det dock tänkas att avgifterna inte kommer att flyta in i tillräcklig omfattning för att helt täcka kostnaderna. Ett eventuellt underskott bör täckas med statsmedel. Jag förordar därför att för budgetåret 1971/72 ett formellt anslag på 1 000 kr. tas upp under ett förslagsanslag benämnt Statens växtsortnämnd.

De provningar som behövs för att erhålla växtförädlarrätt bör bekostas av sökanden. Nuvarande regler i fråga om kostnaderna för odlingsvärdesprovning bör behållas.

Jag räknar med att Sverige skall ansöka om anslutning till konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter så snart lagen om växtförädlarrätt antagits. Härigenom uppstår skyldighet för landet att bidra till de för växtförädlarunionen gemensamma kostnaderna. Dessa kostnader som för budgetåret 1971/72 kan beräknas till ca 30 000 kr. skall bestridas från förslagsanslaget under nionde huvudtiteln Bidrag till vissa internationella organisationer. I prop. 1971: 1 (bil. 11 s. 140) har anslaget för budgetåret 1971/72 beräknats till 3 292 000 kr. Någon höjning av anslaget till följd av avgifter till växtförädlarunionen är inte behövlig.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) besluta att den 1 juli 1971 skall inrättas en central nämnd med de uppgifter som jag angett i det föregående,
- 2) till *Statens växtsortnämnd* för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten